

Българско училище „Чучулига“
Кройдън, Южен Лондон, Великобритания

Учебна програма
по
български език и литература
за 7 и 8 клас
за обучение на ученици в чужбина *

Характер на учебната програма

7 клас

В обучението по български език в 7 клас на прогимназиалния етап продължава овладяването на базисни знания, умения и отношения, предпоставка за запознаване на учениците със системата на съвременния български книжовен език и за развиване на тяхната комуникативна компетентност.

Учебната програма включва два модул, Български като втори език и Български като първи език. В първия модул учениците овладяват прагматичния аспект на езиковите категории, като основната цел е създаване на трайни навици и умения в 4-те речеви дейности: слушане, говорене, четене и писане за ниво B1 по Общоевропейската езикова рамка. Лингвистичният терминологичен апарат се овладява във втория модул.

Във връзка с развиване на социокултурните компетентности учебната програма представя теми и дейности, насочени към овладяване на умения да се извлича и да се подбира информация от медийни и от художествени текстове (на хартиен и на електронен носител) за изпълняване на комуникативни задачи.

По отношение на развиваните езикови компетентности учебната програма предлага теми и дейности, насочени към осмисляне на:

- особености, които имат текстовете в масовата комуникация и художествените текстове;
- разликата в значенията на изявителното и повелителното наклонение;
- преизказните глаголни форми;
- същността и употребата на сложното съставно изречение и на сложното смесено изречение;
- начините за предаване на чужда реч в текста.

В учебната програма като комуникативни компетентности се определят компетентностите на учениците да възприемат публицистични и несложни художествени текстове, да участват в разговор по проблеми, свързани с ученическото ежедневие и интереси, както и да създават различни текстове.

Темите и дейностите, основа за развиване на комуникативните компетентности в устното и в писменото общуване в 7 клас, са насочени към изграждане на умения за участие в дискусия, за редактиране на текст и за създаване на следните видове текст: отговор на нравствен въпрос и анотация.

8 клас

Обучението по български език в 8 клас разширява и допълва знанията, уменията и отношенията, свързани със системата на съвременния български книжовен език и с изграждането на комуникативните компетентности на учениците; осмисля значението на минало неопределено време за изразяване на минало действие с резултат в момента на говорене.

В първия модул – Български език като втори – учениците овладяват прагматичния аспект на езиковите категории, като основната цел е създаване на трайни навици и умения в 4-те речеви дейности: слушане, говорене, четене и писане за ниво B1+ според Общоевропейската езикова рамка. Лингвистичният терминологичен апарат се овладява във втория модул.

С оглед на развиването на социокултурните компетентности са представени теми, чрез които се цели запознаване с особеностите на разговорния и на художествения функционален стил, както и овладяване на умения за извличане и за използване на информация от разговорни и от художествени текстове за решаване на комуникативна задача. Предвидено е и овладяването на речевия етикет в електронното общуване.

По отношение на развиването на езиковите компетентности са включени теми, насочени към разпознаването на специфичните езикови средства в разговорни и в художествени текстове. Програмата предвижда разширяване и допълване на знания на лексикално равнище (родово и видово понятие, фразеологично словосъчетание), на морфологично равнище (вид и залог на глагола) и на синтактично равнище (видове подчинени изречения).

Във връзка с развиването на комуникативните компетентности в устното и в писменото общуване в учебната програма е предвидено развиване на умения за: възприемане на дълги устни изложения със сложна аргументация, писане на електронно писмо, на публично изказване без затруднения по морален проблем, участие в дискусии.

Годишният брой часове за изучаване на български език и литература за 7 кл. е от 102 до 120 часа, а за 8 кл. – от 72 до 90 часа. Разпределението на часовете между компонентите *Български език* и *Литература*, както и между модулите в компонента *Български език*, е по преценка на преподавателя.

Очаквани резултати от обучението в края на учебната година

7 клас

1. Езикови знания и умения

- Разпознава особености на медийния и на художествения текст.
- Познава и прилага книжовни езикови правила.
- Открива и редактира езикови грешки.
- Владее езикови средства, свързани с фонетични, с морфологични, със синтактични и с лексикални явления, и ги използва уместно в речевата практика.
- Служи си с разнообразни синтактични конструкции и използва синонимни варианти според целта на общуване.

2. Комуникативни умения

Слушане

- Може да разбира основната тема и разграничава важни подробности при слушане на материал, ориентиран към интересите на ученика.
- Може да участва в разговор между носители на езика, който се отнася до ежедневието на ученика, като само от време на време има нужда от пояснения.
- Може да разбира детайлно инструкции.
- Може да разбира основните проблеми от разкази, които се четат на глас в класната стая.
- Умее да изслушва мнения и да сравнява различни гледни точки при участие в дискусия по познати теми.

Четене

- Може да идентифицира в печатни материали основната тема, както и да се ориентира дали информацията представлява интерес за него.
- Може да чете и разбира статии от пресата, където авторът представя определена гледна точка.
- Може да разбира обясненията в учебника с помощта на речник.
- Може да чете и да следва инструкциите за експерименти или опити.
- Може да разграничава текстовете според тяхната цел (да информират, да забавляват, да обсъждат позиция).
- Изработва план на текст с определена комуникативна задача.

Говорене

8 клас

- Познава характеристиките на българския книжовен език.
- Разпознава езикови особености на текстове, характерни за разговорния и за художествения стил. Задълбочава знанията си за лексикални и за граматични особености на книжовния български език.

Слушане

- Може да разбира сравнително дълги устни изложения и лекции и дори следи сложна аргументация, при условие че темата е позната.
- Може да разбира повечето телевизионни информационни предавания и актуални репортажи.
- Може да разбира и повечето филми, когато се говори на книжовен език.
- Сравнява и анализира различни проблеми при участие в диалог и в дискусия.

Четене

- Може да разбира статии и доклади със съвременна проблематика, в които авторите отстояват определени позиции.
- Може да разбира сравнително пълно текстове от съвременната българска проза.
- Сравнява и анализира проблеми в художествени текстове.

Говорене

- Може да общува сравнително лесно и непринудено, което прави контакта му с носители на езика напълно възможен.
- Може да участва активно в дискусии на познати теми, да излага и отстоява становищата си.
- Спазва правилата за книжовен изговор.
- Подготвя и представя публично изказване по морален проблем.

Писане

- Може да разпознава проблеми, които са взаимно свързани, и да обяснява връзката им.
- Може активно да участва в групови занимания, като изразява мнението си и дава предложения.
- Може да задава въпроси по текст с цел извличане на друга гледна точка.
- Може да изразява мнение по литературна творба, изучавана в училище.
- Може да говори за научни проблеми, изучавани в училище, като използва ежедневен език.
- Спазва правилата на книжовния изговор. Поставя логическо ударение, като се съобразява с определена комуникативна цел.
- Прави изказване в устна форма (при участие в дискусия) и може да даде кратък отговор на нравствен въпрос.

Писане

- Може да води бележки, докато слуша текст.
- Може да описва обекти и събития, които го интересуват, като изтъква предимствата и недостатъците им.
- Може да състави план на текст по общовалидни проблеми.
- Може да пише писма, включително и в електронна форма, като изразява мнение, отношение, чувства.
- Планира, структурира, композира и графично оформя текста, който създава. Спазва книжовни езикови правила.
- Има формирани правописни навици по отношение на често употребявани думи и на думи от терминологичната лексика.
- Може да редактира текст.
- Може да прави анотация в писмена форма (включително и в електронна форма) и да даде отговор на нравствен въпрос.

- Може да напише ясен, подробен текст по широк кръг от теми, които го интересуват.
- Може да напише есе или доклад, които представят информация или аргументи за или против определено становище.
- Спазва изучените книжовни езикови правила.

4. Социокултурни знания и умения

- Разбира зависимостта на езиковите средства от речевата ситуация и ги използва в съответствие с нея.
- Разпознава текстовете според сферата на общуване.
- Търси, извлича и подбира информация от различни видове текст и от различни информационни източници. Използва информацията за решаване на определени комуникативни задачи.

- Разграничава видовете функционални стилове (разговорен, художествен).
- Разбира отношението между речево поведение и особеностите на конкретната комуникативна ситуация. Оценява идеи, тези и аргументи съобразно своя опит.
- Търси, извлича, обработва и използва информация от различни информационни източници за решаване на комуникативни задачи.

- Задава въпроси и дава отговори по поставена от друг или по избрана от него тема.
- Изразява твърдения и се аргументира.
- Разбира инструкции и работи по зададен модел в училищна и в извънучилищна среда.
- Представя различни видове информация по зададени параметри.

Учебно съдържание

7 клас

1. Езиково обучение Български език като втори:

ниво В1 (7 кл.),
ниво В1+ (8 кл.)

Страдателен залог

- Осмисля разликата в употребата на формите на минало страдателно причастие от глагол в свършен и в несвършен вид.
- Правилно употребява формите на страдателен залог в основните глаголни времена: сегашно, минало свършено и бъдеще.
- Разграничава причастно-страдателните от възвратно-страдателните форми и ги използва уместно в писмената и устната реч.
- Осмисля приликите/разликите между формите и употребата на страдателен залог в българския език и подобни форми в английския език.

Притежателни местоимения

- Автоматизира словоредните особености на пълните и кратките форми на притежателните местоимения.
- Спазва правилата за членуване в именните съчетания с кратки форми на притежателни местоимения (*чантата ми; новата ми хубава чанта*).
- Спазва правилата за членуване на пълните форми на притежателните местоимения.
- Употребява правилно формите на въпросителните местоимения за притежател.
- Използва правилно формите на притежателните местоимения в писмената и устната реч.
- Осмисля приликите/разликите между езиковите форми за притежание в българския и английския език.

8 клас

Минало несвършено време

- Образува форми за минало несвършено време на глаголи от несвършен и свършен вид.
- Осмисля разликата в значенията на тези форми и ги употребява правилно и уместно в писмената и устната реч.
- Автоматизира употребата на минало несвършено време на глаголи от свършен вид с наречия за време (*щом седнех, след като станех*).
- Може да разказва за минали процесуални събития, както и да задава въпроси в минало несвършено време.
- Осмисля приликите/разликите между формите за изразяване действие, незавършено в минал момент, в българския и английския език.

Преизказни глаголни форми на сегашно, минало свършено и минало несвършено време

- Разграничава преизказни форми на минало свършено и минало несвършено време във всички лица и числа.
- Трансформира пряка реч, съдържаща минало свършено и минало несвършено време, в непряка реч.
- Употребява правилно разказвателните наклонения в писмената и устната реч.

Изравяване на минало действие: минало свършено и минало неопределено време

- Осмисля разликата в значението на минало свършено и минало неопределено време.
- Осмисля значенията на минало неопределено време за изравяване на минало действие с резултат в момента на говорене и на общ факт.
- Усвоява словоредните особености на формите за минало неопределено време на възвратните глаголи.
- Трансформира пряка реч (в минало свършено време) в непряка реч (в минало неопределено време).
- Осмисля приликите/разликите в глаголните форми при изравяване на минало действие в българския и английския език.

Относителни местоимения и наречия- обобщение

- Автоматизира употребата на формите на относителните наречия за време, място, начин, количество и степен.
- Трансформира сложни изречения (със съюзни думи - относителни местоимения) в прости изречения (със сегашни деятелни причастия) и обратно.
- Свързва прости изречения в сложни съставни с подходящи относителни местоимения и наречия като съюзни думи.
- Осмисля приликите/разликите между формите и употребата на относителни местоимения и наречия в българския език и подобни форми в английския език.

Сложни минали глаголни времена (минало неопределено и минало предварително)

- Осмисля разликата между значенията на минало неопределено и минало предварително време.
- Осмисля разликата между значенията на минало неопределено и на минало предварително време на глаголи от свършен и от несвършен вид.
- Автоматизира словореда на формите за минало неопределено и минало предварително време от възвратни глаголи в различните лица.
- Автоматизира словореда в изречения в минало неопределено и минало предварително време с кратки местоименни форми (*аз съм му го дал, ти си му го дал, той му го е дал...*; *аз му го бях дал- бях му го дал...*).
- Употребява правилно и уместно всички форми на минало неопределено и минало предварително време в писмената и устната реч.
- Осмисля приликите/разликите между формите за изравяване на резултат в българския и английския език.

Глаголи за движение с предлози и наречия

- Осмисля многозначността на предлозите.
- Употребява правилно предлозите в зависимост от характера на действието.
- Автоматизира най-честотните предложни изрази: *влизам в...; излизам от...; завивам край...; пристигам от...; заминавам за...* и др.
- Употребява уместно предлози и наречия с глаголи за движение в писмената и устната реч.
- Осмисля приликите/разликите между употребата на глаголи за движение с определени предлози в българския и английския език.

Обобщителни местоимения. Наречия с обобщително значение

- Разпознава формите на обобщителните местоимения за лица и предмети, за признаци и за количество.
- Разпознава формите на наречия с обобщително значение за време и за място (*винаги, всякога, навсякъде, отвсякъде*).
- Автоматизира употребата на формите на наречията с форманта „и да е“ (*където и да е; както и да е, когато и да е*).

2. Български език

Текстът в масовата комуникация

- Разпознава интервю, репортаж и информационна бележка като медийни текстове.
- Извлича и синтезира информация от медийни текстове.

Художествен текст

- Търси, извлича, подбира, анализира информация от художествен текст (на хартиен и на електронен носител) за изпълнение на определена комуникативна задача.

Думата като лексикално средство в текста

- Разпознава неутрална и експресивна лексика в текст.
- Използва различни източници, включително и на електронен носител, за обогатяване на речника с нови думи и с нови значения на познати думи.

Думата в речниковия състав на българския език

- Разпознава домашни думи и чужди думи (чуждици и заемки).
- Умее да прави справка с речник на чуждите думи.

- Образува сложни съставни изречения с обобщително местоимение/наречие в главното изречение, като избира подходяща съюзна връзка (*всеки-който*; *навсякъде-където*; *винаги-когато* и т.н.).

Безлични изречения

- Познава структурата на безличните изречения с невъзвратен и възвратен безличен глагол (*Изглежда, че .....; Личи, че.....; Не може да бъде!; Там има.....; Свечерява се; Струва ми се, че.....; Спи ми се*).
- Усвоява структурата на безличните изречения с предикативна дума (*Добре е .....; Хубаво е.....; Вярно е.....; Не е зле да.....*).
- Употребява уместно безлични изречения от различен тип в писмената и устната реч.

Функционални стилове на българския книжовен език

- Различава видовете функционални стилове на българския книжовен език – разговорен стил, официално-делови стил, научен стил, художествен стил, публицистичен стил.

Разговорен стил, художествен стил

- Разпознава съдържателните, функционалните, жанровите и езиковите особености на разговорния и на художествения стил.
- Участва в диалог, като съобразява изказа си със ситуацията.
- Извлича и използва информация от художествени текстове при решаване на комуникативна задача.

Лексикални особености на думата в текста.

- Използва уместно лексикални средства за изразяване на отношения между видови и родови понятия, между причина и следствие на лексикално ниво.

Фразеологично словосъчетание

- Познава смисловите и граматичните особености на фразеологичното словосъчетание.

Звукови промени в думата

- Обяснява случаи на несъответствие между изговор и правопис.
- Изговаря и пише домашни и чужди думи според правоговорните и правописните правила.

Съвместна употреба на глаголни времена

- Умее да използва съвместно подходящи глаголни времена в речевата практика.

Наклонение на глагола. Преизказни глаголни форми

- Познава спецификата на наклонението като начин за изразяване на отношение на говорещото лице към глаголното действие.
- Осмисля разликата в значенията на изявителното и повелителното наклонение.
- Разпознава преизказни глаголни форми в текст.

Съставно сказуемо

- Разпознава съставно сказуемо в изречение.
- Правилно образува и използва съставно сказуемо в речевата практика.

Обособени части в простото изречение

- Разпознава обособени части в изречението: прилагателни и причастни изрази.
- Употребява синонимни варианти на обособените изрази с прилагателни и причастия.
- Прилага пунктуационните правила при употреба на обособени части.

Сложно съставно и сложно смесено изречение

- Разпознава сложно съставно изречение.
- Разпознава главно и подчинено изречение в сложното съставно изречение.

- Познава различни видове фразеологични словосъчетания и уместно ги използва в речевата си практика.

Залог на глагола

- Разпознава залога като отношение на глаголния субект към глаголното действие.
- Прилага уместно специфичната функция на залога в речевата практика.

Вид и време на глагола

- Познава особеностите на вида на глагола.
- Използва уместно различни глаголни времена и глаголи от различен вид в текст.

Подчинени изречения

- Използва уместно в текст различни видове сложни съставни изречения.
- Прилага пунктуационните правила, свързани с особеностите на сложното съставно изречение с различни подчинени изречения.

- Уместно използва сложни съставни изречения в речевата практика.
- Разпознава съчинителните и подчинителните връзки в сложното смесено изречение.

Пряко, непряко и полупряко предаване на чужда реч

- Познава правилата за пряко, непряко и полупряко предаване на чужда реч в текст

Придобиване на комуникативни умения в часовете по български език

1. Дискусия

- Ориентира се в темата на дискусията.
- Участва в дискусия, като организира логически и аргументирано изказванията си; умее да оспори мнение, като проявява толерантност и учтивост към събеседниците.
- Спазва правоговорните изисквания; съобразява интонацията и силата на гласа си с конкретната речева ситуация.
- Постава логическото ударение на подходящите места.

2. Редактиране на текст

- Познава и използва различни начини за редактиране на текст, за да постигне правилност и уместност на изказа.
- Спазва изучените книжовни езикови правила.

3. Отговор на нравствен въпрос

- Създава устен текст, в който тълкува, коментира, анализира същността на нравствен въпрос, за да аргументира собствена позиция във връзка с проблема.
- Съставя план на текста.
- Спазва изучените правоговорни правила.

4. Анотация

- Познава същността на анотацията като вид текст.
- Умее да създава анотация на книга, филм, представление и др. (включително и в електронна форма).
- Спазва изучените книжовни езикови правила.

Публично изказване. Публично изказване по морален проблем

- Познава особеностите на публичното изказване. Формулира теза и се придържа към нея.
- Подбира и структурира аргументи от различни източници на информация.
- Спазва правилата за книжовен изговор.
- Използва уместно неезикови средства (мимики, поглед, поза, жестове).

* Настоящата учебна програма съответства на предложената от Министерството на образованието учебна програма по български език и литература за 7 и 8 клас от юли 2017 г., публикувана на уебсайта на министерството.